

¹Турдалиев Р.М., ¹Дошыбеков А.Б., ²Ботагариев Т.Ә.

¹Қазақ спорт және туризм академиясы, Алматы қ., Қазақстан

²Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕДЕ СТУДЕНТТІК СПОРТТЫ ЖЕТІЛДІРУ МӘСЕЛЕСІНІҢ НЕГІЗГІ АСПЕКТІЛЕРІ

Турдалиев Рауан Мұратұлы, Дошыбеков Айдын Бағдатұлы, Ботагариев Төлеген Әміржанұлы
Әлемдік тәжірибеде студенттік спортты жетілдіру мәселесінің негізгі аспектілері

Аңдатпа. Мақалада әлемдік тәжірибеде студенттік спортты жетілдіру мәселесінің негізгі аспектілері ашылған. Студенттік спорттың ерекшеліктері атап өтілген. Білім алушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыру. Басты критерий – білім алушыларды дене шынықтыру және спортпен айналысуға тарту. Жоғары оқу орындарында спортты жүзеге асыруға бейімделу жүріп жатыр. Университетте спорттық дайындықты ұйымдастыру және жоспарлау ерекшеліктері бөлінді. Спорттық жарыстарды жоспарлау. Үш кезеңдік бағыттар бойынша жылдық оқу жоспарын қалыптастыру. ЖОО-да спортты іске асыруға кедергі келтіретін факторлардың болуы. Жоғары оқу орны жағдайында студенттік спортты дамытуды басқаруға бөлінген. Үйлестіру, педагогикалық, инновациялық және бақылау-есепке алу әсерінің блоктары. Спорт клубына нұсқаулық рөлін беру. Педагогикалық басқаруды жүзеге асыру. Спорт клубы мен дене шынықтыру кафедрасының үйлестірілген қызметі. Студенттік спорттың ерекшеліктерін спортшыларды даярлаудың факторы ретінде жоғары жетістіктерге жеткізу. Бірқатар ережелерді іске асыру. Жаттығу, жарыс механизмінің ережелері мен жағдайларын тиімді үйлестіру. Студенттер контингентін мүмкіндігінше тарту. Студенттік спорт – жоғары жетістіктер спортын дамытудың басты арнасы. Студенттік спорт арасында проблемалардың болуы. Спорттық құрал-жабдықтардың болмауы; оқушылар мен дене шынықтыру педагогтары арасында қызығушылықтың төмендігі, жалақының аздығы және маман кадрлардың өлсіздігі. Нормативтік-құқықтық базаның дамымауы; студенттік құрама командалардың құқықтық мәртебесінің болмауы.

Түйін сөздер: негізгі аспектілер, студенттік спорт, мәселелер, жоспарлау, ұйымдастыру.

Turdaliyev Rauan Muratovich, Doshiybekov Aydin Bagdatovich, Botagariev Tulegen Amirzhanovich
Key aspects of the problem of improving student sports in world practice

Abstract. The article reveals the key aspects of the problem of improving student sports in world practice. Among the features of student sports are highlighted. Formation of a healthy lifestyle of students. The main criterion is the involvement of students in physical education and sports. Universities are adapting to the implementation of sports. The specifics of the organization and planning of sports training at the university are highlighted. Planning of sports competitions. Formation of an annual training plan in one, two, three-period directions. The presence of factors that hinder the implementation of sports at the university. In the management of the development of student sports in the conditions of a higher educational institution, the following are highlighted. Blocks of coordination, pedagogical, innovative and control-accounting impact. Assigning a sports club, the role of a guide. Implementation of pedagogical management. Coordinated activity of the sports club and the Department of Physical Culture. The peculiarities of student sports as a factor in preparing athletes for the highest achievements are attributed to. Implementation of a number of provisions. Effective coordination between the positions and situations of the training and competition mechanism. Small involvement of a contingent of students. Student sports are the main channel for the development of high-performance sports. Among the problems of student sports can be highlighted. Lack of inventory; low interest among students and physical education teachers, low salary. Weak staffing. Underdevelopment of the regulatory framework; lack of legal status of student national teams.

Key word: key aspects, student sports, problems, planning, organization.

Турдалиев Рауан Муратович, Дошыбеков Айдын Бағдатович, Ботагариев Төлеген Әміржанович

Ключевые аспекты проблемы совершенствования студенческого спорта в мировой практике

Аннотация. В статье раскрыты ключевые аспекты проблемы совершенствования студенческого спорта в мировой практике. Среди особенностей студенческого спорта выделено формирование здорового образа жизни обучающихся. Главный критерий – вовлечение обучающихся в занятия физической культурой и спортом. В вузах идет адаптация к реализации спорта.

В специфике организации и планирования спортивной подготовки в вузе выделены планирование спортивных состязаний; формирование годового плана тренировок по одно-, двух-, трехпериодному направлениям; наличие факторов, препятствующих реализации спорта в вузе. В управлении развитием студенческого спорта в условиях высшего учебного заведения выделены блоки координационного, педагогического, инновационного и контрольно-учетного воздействия; отведение к спортивному клубу роли путевого проводника; реализация педагогического управления; скоординированная деятельность спортивного клуба и кафедры физической культуры. К особенностям студенческого спорта как фактора подготовки спортсменов к высшим достижениям отнесены реализация ряда положений; эффективная координация между положениями и ситуациями тренировочно-соревновательного механизма; малое задействование контингента студентов. Студенческий спорт – главный канал для развития спорта высших достижений. Среди проблем студенческого спорта выделены неимение инвентаря; низкая заинтересованность среди обучающихся и педагогов физической культуры, невысокая зарплата; слабое кадровое обеспечение; неразвитость нормативно-правовой базы; неимение правового статуса студенческих сборных команд.

Ключевые слова: ключевые аспекты, студенческий спорт, проблемы, планирование, организация.

Кіріспе. Өздеріңіз білетіндей, бүкіл әлемде студенттік спортты дамыту әр елдегі мемлекеттік саясатты жетілдіру үшін өте маңызды. Халықтың ең мобильді, салыстырмалы түрде жас бөлігі жоғары оқу орындарында оқиды. Мұнда әлемдік аренада өз мемлекеттерінің намысын қорғайтын спорт түрлерінен барлық құрама командалардың негізгі құрамы қалыптасады. Бірақ мамандардың деректері бойынша [1], бүгінгі таңда ЖОО-да өз шешімін күткен проблемалар бар. Олардың ішінде спорт секцияларының жеткіліксіз саны; сабақтарды өткізу жағдайларының жеткіліксіздігі (спорттық құрал-жабдықтар және т.б.); өткізілетін жарыстар санының жеткіліксіздігі негізгі болып табылады. Сонымен қатар, оқушылар мен дене шынықтыру мұғалімдері арасында мотивацияның төмендігі байқалады. Жоғары оқу орындарындағы мұғалімдердің көпшілігі салыстырмалы түрде төмен жалақы алады, бұл олардың максималды қайтарыммен жұмыс істеуге деген қызығушылығын төмендетеді. Жоғарыда аталған университеттердің техникалық мүмкіндіктері төмен болғандықтан, студенттердің көпшілігі фитнес-орталыққа баруды немесе жеке жағдайымен айналысуды жөн көреді. Мотивацияның жеткіліксіздігіне байланысты жастар ЖОО жағдайында спортпен шұғылданғысы келмейді.

Зерттеу мәселесі, бір жағынан, университеттерде студенттік спортты жетілдіру қажеттілігі болуынан, екінші жағынан, осы проблеманы құрайтын негізгі аспектілердің интегралды түрде жеткіліксіз зерттелуі болып табылады.

Бұл мәселеге келесі мамандар өз зерттеулерінде назар аударды. С.В. Лапочкин [2], А.И. Рахматов [2], В.А. Минис [3] және т. б.

Зерттеу мақсаты – әлемдік тәжірибеде студенттік спортты жетілдіру мәселесінің негізгі аспектілерін анықтау.

Зерттеудің әдістері мен ұйымдастырылуы.

Қойылған міндеттерді шешу үшін мынадай зерттеу әдістері қолданылды: ғылыми-әдістемелік әдебиетті талдау [5] (отандық және шетелдік әдебиет зерттелді); контент-талдау әдісі [6].

Зерттеу 2021 жылғы қараша мен желтоқсан аралығында жүргізілді.

Зерттеу нәтижелері және оларды талқылау.

Ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау біздің зерттеу тақырыбының құрамдас бөліктері мыналар екенін көрсетті. Студенттік спорттың ерекшеліктері; ЖОО-да спорттық даярлықты ұйымдастыру және жоспарлау ерекшелігі; жоғары оқу орны жағдайында студенттік спорттың дамуын басқару; студенттік спорт жоғары жетістіктер спортшыларын даярлау факторы ретінде; әлемдегі студенттік спорттың жағдайы және оның даму жолдары.

Тиісінше, біз осы компоненттерді анықтадық.

Студенттік спорттың ерекшеліктерінің ішінде мамандар келесі аспектілерге назар аударады. С.В. Лапочкин [2] спорттық демалыстың жаңартылған тиімді түрлерін іздеуді және іске асыруды ынталандыру қажет деп санайды. Дене шынықтыру – спорт қозғалысын дамытуға бағытталған барлық жұмыста мектеп жасына дейінгі балалардың, білім беру мектептері мен ЕБҚ оқушыларының, студент жастардың дене тәрбиесі мен салауатты өмір салтын қалыптастыру басым болуға тиіс. Шешу жолдары оқу орындарында дене тәрбиесін бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етуді жетілдіру; сабақтарды ұйымдастырудың жаңа тиімді нысандарын енгізу; дене шынықтырумен айналысуға арналған арзан тренажерлер индустриясын құру болуы мүмкін.

А.И. Рахматов [3] дене шынықтыру жүйесі студенттерге алдымен танысуға, содан

кейін белгілі бір спорт түрімен айналысуға мүмкіндік береді деп есептейді. ЖОО-да спорт клубы спорттық іс-шараларды дайындауды, жоспарлауды және өткізуді жүзеге асырады. Ол төраға, декандардың орынбасары, хатшы, сондай-ақ жоғары оқу орындарының құрама командаларының капитандарынан тұрады. Жаттықтырушылар спорттық жаттығулар мен ЖОО біріншілігі жарыстарына қатысу үшін командалар жинауды жүзеге асырады. Барлық жұмыстар ЖОО спартакиадасының жоспарына сәйкес жүргізіледі. ЖОО студенттерімен спорттық жұмыс бойынша жұмыс істеудің басты критерийі студенттерді дене шынықтыру және спортпен айналысуға тарту болып табылады. Студенттік спорттың келесі ерекшеліктері - бұл спорттық оқу орнындағы арнайы курс; - сабақтан бос уақытта дене белсенділігімен айналысу мүмкіндігі; – студенттік спорттық жарыстарға үнемі қатысу.

В.А. Верховыхтың пікірінше [4] қазіргі жағдайда Ресей аумағында жастар мен әуесқой спортты, сонымен қатар университеттік спортты жетілдіруге байланысты жаңа стратегия белсенді жүзеге асырылуда. Қазіргі уақытта жоғары білім беру жүйесі оқу орындарында спортты іске асыру шараларына бейімделуде. Осыған байланысты АҚШ университеттері Еуропа мен Ресейге қарағанда басым. Мұны АҚШ студенттік лигаларында спорттағы менеджментті жүзеге асыруға бағытталған оқыту семинарларының, конференциялар мен форумдардың көлемі бойынша бағалауға болады. Бұл үлгі америкалық академиялық спортта күшті бәсекелестіктің болуымен, сондай-ақ қоғам алдындағы имиджді арттырумен байланысты. Бұл университеттер үшін салыстырмалы қаржылық кіріс әкеледі.

С.А. Стучинскаяның [7] тез өзгеретін озық инновациялар қарқынында біз өз денсаулығымыз үшін, яғни белсенді дене шынықтыру сабақтары үшін уақытты іске асыруымыз керек деп санайды. Бұл үшін бізде көптеген бағыттар бар: фитнес-клубтар, спорт залдары мен алаңдар, бассейндер, вело-парктер және т.б. бізге физикалық белсенділікпен тұрақты түрде қарыз алуға мүмкіндік береді. Студенттер үшін мотор белсенділігі маңызды, өйткені аудиториядағы ұзақ қимылсыз сурет миды оттегімен қанықтыруға мүмкіндік бермейді, бұл әртүрлі аурулардың пайда болуының алғышарты. Бос уақыт кезінде спорт – білім алушылардың дене тәрбиесінің ажырамас бөлігі. Мұндай сабақтар білім алушылар үшін қандай да бір шеңберсіз жеке өткізіледі.

Н.И. Грицак [8] студенттік спорт өзінің бай құндылық әлеуетімен қоғамның жалпы мәдениетіне әсер ететінін негіздейді. Бұл білім алушының жеке басын әлеуметтендіру арқылы жүзеге асырылады. Жеке тұлғаның физикалық және рухани дамуы, оның толыққанды және белсенді өмірі, денсаулығы, салауатты өмір салты, спорттық жетістіктерге ұмтылу рухы, құрмет пен жанашырлық – бұл дене шынықтыру білімі мен студенттік спорттың негізі болып табылатын адами құндылықтар.

Мамандар университетте спорттық дайындықты ұйымдастыру және жоспарлау ерекшеліктеріне мыналарды жатқызды.

В.С. Симоненков [9] университетте спорттық дайындықты ұйымдастыру мен жоспарлаудың келесі компоненттерін анықтайды. Спорттық жарыстарды жоспарлау кезінде мыналар ескеріледі: оқу орнында оқытудың міндеттері; жоғары тұрған спорт комитеті өткізетін жарыстардың мерзімі мен сипаты; спорттың негізгі түрлері бойынша төрешілердің саны, оқу-материалдық базаның болуы, оқушылардың жаттығу дәрежесі, климаттық жағдайлар және т.б. Спартакиадаға дайындық мыналарды қамтиды: іс-шара бағдарламасын алдын ала дайындау, ол туралы ережелер және оларды ұйымдастырушылар мен қатысушыларға алғашқы жеткізу.

Х.А. Сафоев [10] бір жылға белгіленген тапсырмалар мен нұсқауларға байланысты спортпен шұғылдануға дайындық кезінде жылдық жоспар бір кезеңді; екі кезеңді және көп кезеңді жоспарлау бойынша жүзеге асырылуы мүмкін екенін баса айтады. Біріншісі, цикл соңында бір дайындық, бір бәсекелестік және бір өтпелі кезеңді қамтиды. Екіншісі, өтпелі кезең болған кезде қолданылады. Бұл жоспарлау жарыстар арасында екі немесе одан да көп уақыт болған кезде қолданылады, ал «бір кезеңді жоспар» жылдың соңында жүзеге асырылады. Үшіншісі бір жыл ішінде 3 немесе одан да көп жарыстар өткізілген жағдайда қолданылады, жарыстар арасындағы кезең 1 айдан асуы керек.

Н.В. Южакова, Е.П. Удалованың пікірінше [11] ЖОО-да фитнес-бағдарламаларды пайдалануды тежейтін негізгі факторлар келесі болып табылады: тәжірибе алмасу бойынша семинарлар мен мастер-класстардың болмауы, фитнес сабақтарын оқу-әдістемелік қамтамасыз етудің сәйкес келмейтін деңгейі, жүйелік фитнес-бағдарламаларды жобалаудың ғылыми негізделген әдістемесінің болмауы, ЖОО материалдық-техникалық базасының жеткіліксіз сапасы, спорттық қызығушылықтар бойынша

студенттік оқу топтарының қалыптаспауы, жынысы бойынша топтардың аралас жиынтығы (ұлдар мен қыздар).

Т.С. Гришина [12] дайындық кезеңдері дәстүрлі теорияда басым функцияны орындайды деп санайды, өйткені олар макроциклді екі негізгі блокқа бөледі. Біріншісі – жалпы алдын ала жұмыс үшін (дайындық кезеңі), екіншісі – спорт түрі бойынша жарыс алдындағы кезеңде неғұрлым мақсатты жұмыс істеу және жарысқа (жарыс кезеңі) қатысу үшін. Оқу процесінің блоктары оны жоспарлауда жеткілікті еркіндікті қамтамасыз етеді. Бәсекелестік күнтізбе және маусымдық түзетулер сияқты сыртқы факторлар шыңдар мен мүмкін шектеулердің болуын анықтайды. Нәтижесінде жаттықтырушы әрқайсысы үшін құралдар мен әдістердің ерекшелігін анықтай алады.

Жоғары оқу орны жағдайында студенттік спортты дамыту басқармасында мамандар келесі аспектілерді атап өтті.

Р.А. Агаев [13] пікірі бойынша студенттік спорттың дамуын басқару құрылымының мазмұны мен ұйымдастырушылық-дидактикалық құрылымына компоненттер тізімі кіреді: үйлестіру, педагогикалық, инновациялық және бақылау-есепке алу әсері. Студенттік спорттың дамуын басқарудың ұйымдастырушылық-педагогикалық құрылымының оңтайлылығының басым өлшемдері: шешілетін миссиялардың бағытын ескере отырып, студенттік спорттың дамуын әлеуметтік-тұлғалық басқаруды орталықтандыру мен орталықсыздандыруды тиімді үйлестіру; алқалық, жариялылық нормалары негізінде студенттік спорттың дамуын басқаруға университеттің профессорлық-оқытушылық және жаттықтырушы ұжымының белсенді араласуы болып табылады.

В.И. Григорьев, А.В. Таймазов, Ю.К. Шубин [14] сыныптарды енгізу қажет екендігіне баса назар аударады: мемлекеттік тапсырыс-идеология – құқық-қаржы-ҒЗТКЖ-дайындық-студенттік спорт жүйесін басқарудың инновациялық үлгісін жасайтын кадрлар. Ұсынылған кластерлік үлгі модель-жалпы қабылданған «кафедра-спорт клубы» схемасына баламалар ретінде ресейлік студенттік спорт жүйесін тиімді басқаруға әкеледі. Спорт клубы ұсынылған схема шеңберінде саланы инновациялық жетілдірудің жолнұсқасы рөліне көшеді: спорт инфрақұрылымын дамытуда, даярлаудың тиімді ұйымдастырушылық нысандары мен әдістемелерін іске асыруда.

Л.А. Рапопорт [15] студенттік спорттың дамуын басқарудың келесі педагогикалық

аспектілерін анықтайды. Студенттік спорттың дамуын педагогикалық басқару ғылыми педагогикалық танымның студенттердің бәсекеге қабілетті іс-әрекетімен, ондағы жетістіктерге дайындық механизмімен, сондай-ақ спортты жаңа күйге бағыттауға немесе оны қандай да бір оңтайлы режимде сақтауға мүмкіндік беретін адамның әлеуметтік, рухани, жеке және дене қасиеттерін дамыту бағытындағы мақсатты ұйымдастырушылық және тұлғааралық қатынастармен және мінез-құлық критерийлерімен сипатталады.

В.П. Демеш, В.А. Чугунованың пікірінше, [16] дене шынықтыру кафедрасы мен спорт клубының қызметін үйлестірудің басты бағыты жоғары оқу орнындағы студенттік спортты дамытудың оңтайлылығын арттыру болып табылады, оның басты ерекшелігі – студенттерді белсенді жаттығу және бәсекеге қабілетті жұмысқа тарту. Студенттік спортты жетілдіру мәселелеріндегі спорт клубы мен дене шынықтыру кафедрасының дұрыс үйлестірілген бірлескен қызметі осындай спорттық білім беру кеңістігін құруға мүмкіндік береді, онда алғашқы оқу жылдарынан бастап ағартушы спорттық қозғалыстың белсенді қатысушыларына ауысады, оның физикалық өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі растауға деген ынтасы артады.

О.А. Голубева [17] студенттік спортты басқару құрылымы бойынша тәжірибе ұсынды. Оның негізі спорт клубының институттардағы, факультеттердегі және студенттік клубтағы академиялық топтармен спорт саудасы арқылы өзара әрекеттесуінде (топта, институттарда спорттық қызметті жүзеге асыру үшін жауаптылар). Олар студенттердің өзін-өзі басқару органдары іске асыратын, мысалы, мастер-кластар, белсенділердің көшпелі мектептері («жылдың үздік активі», «бірінші курс студенттері мектебі») (күзде және көктемде жүзеге асырылады), «үздік академиялық топ») сияқты іс-шараларға қатысады. Осындай іс-шараларға қатысу, белсенді студенттердің ішінен үздіктерін іздеу спорт клубының негізгі құрамын қалыптастыруға көмектеседі. Сондай-ақ ЖОО білім алушылары өздерінің қабілеттерін іске асыра отырып, түрлі іс-шараларды ұйымдастыру бойынша өз құзыреті мен дағдыларын жетілдіре отырып, спортклубта практикадан өте алады.

Студенттік спортта жоғары жетістікке жеткен спортшыларды даярлаудың факторы ретінде мамандар келесі аспектілерді атап өтті.

В.В. Орлова, О.Е. Халалеева [18] жоғары дәрежелі студенттік спорт командаларын

даярлаудың сәтті жүйесін құру үшін мыналарды жүзеге асыру қажет деп санайды. а) ұйымдардың қызметі мен дамуын қаржылық және салықтық көтермелеу; б) мамандандырылған спорттық даярлау және спорт ұйымдарында спорт құрылымдарының бірігуін қамтамасыз ету; в) спортты басқарудың оңтайландырылған құрылымын дайындау; г) студенттік спортты жарактандыру туралы құрылымға ғылыми білім мен әзірлемелерді енгізу үшін университет пен оның базасын енгізу; д) қоғамдық спорт нұсқаушыларының құрылымын дамыту; е) спорт университетінде инклюзивті сипаттағы студенттер үшін жетілдіру; ж) ақпараттық-насихаттау бағдарламасын құру; з) спорт кешендері базасында студенттерге байланысты қызметтерді құру.

И.Е. Пономаревтің, Г.И. Ляшко пікірінше [19] жас спортшылардың жоғары нәтижелерге келуі, егер спортшыны даярлаудың тиімді құрылымы болса болуы мүмкін. Оған бір-бірімен тиімді үйлестіруге кіретін және спортшының жоғары спорттық нәтижелерге дайындығының ең жақсы деңгейін алуға мүмкіндік беретін әдістемелік тәжірибеге бағытталған ережелер мен ережелердің, оқу-жарыс механизмінің ұйымдастырушылық түрлерімен жағдайларының тізімі кіреді.

Л.А. Иванова, О.А. Казакова [20] аймақтар көбінесе спорт саласының барлық бағыттарын доминантты блоктарды бөлусіз ескеретініне баса назар аударады. Өкінішке орай, мұндай жан-жақты тәсіл дене шынықтыру мен спортты жетілдірудің мақсатты жобаларын іске асыру кезінде қысқа уақыт аралығында орындау қажет екенін ескере отырып, тиісті нәтиже бере алмайды. Сонымен қатар, көптеген жобаларға студенттер сияқты үлкен армия өте аз қатысады. Бүгінгі таңда халық арасында студенттер білім алуға қатысатын ең басым бөлігі болып табылады.

Т.В. Брюховский, Д.А. Шубин, О.Г. Матонина [21] Ресейде студенттік спортты қолдау туралы ережелер енгізілгенін негіздейді. Ол студенттік спорт клубтарын қолдау және жетілдіру құрылымын құру; студенттік спорт лигаларын құру және оларды бірінші кезекте ойын сипатындағы спорт түрлері бойынша жарыс қызметінің жиынтығына біріктіру; кәсіптік білім беру ұйымдарында оқумен қатар спорттық даярлықты іске асыратын жоғары деңгейдегі спортшыларға көмек тетіктерін пайдалану. Олар көптеген Олимпиада чемпиондары мен жүлдегерлері университет клубтарында оқып, жаттығады деп санайды. Студенттік резерв

жоғары жетістіктер спортын дамытудың басты арнасы болып табылады.

А. Ершовтың деректері бойынша [22] «дене шынықтыру және спорт жүйесінде студенттік спортқа қандай рөл беріледі?» Ресей студенттік спорт одағының президенті О. Матицын былай деп жауап берді. Студенттік спорт жиынтық категория ретінде сипатталады. Бір жағынан, біз студенттік спортты бұқаралық спорт ретінде жетілдіру, студенттерге белгілі бір спорт түрімен айналысуға, ішкі жарыстарға және университеттер арасында әуесқой деңгейде қатысуға мүмкіндік беретін студенттік спорт клубтарының құрылымын қайтару туралы айтып отырмыз. Екінші жағынан, студенттік спорт – бұл ұлттық құрамалар үшін резерв.

Студенттік спорт проблемаларының ішінде мамандар мыналарды ажыратады.

Е.Д. Бахарева, И.Ю. Головин [23] студенттік спорт проблемаларының ішінде мыналар ерекшеленеді. Студенттік спортты жетілдірудің негізгі мәселесі – мүкәммалдың болмауы. Спортпен шұғылдану сапасына әсер ететін келесі мәселе – оқушылар мен дене шынықтыру мұғалімдері арасында қызығушылықтың төмендігі. Жоғары оқу орындарындағы мұғалімдердің көпшілігі жалақысы төмен, бұл олардың жұмысқа деген ынтасының төмендеуіне әкеледі. Келесі мәселе – кадрлардың қажетті санының болмауы. Басқа проблемалардың ішінде студенттер өздерінің сабақ кестесін анықтайды; сабақтардың монотондылығы.

О.П. Ложкина, Н.П. Ложкина, И.И. Тютюниковтың пікірі бойынша [24] олар студенттік спорт проблемаларына мыналарды жатқызады. Оқу жобаларына қойылатын талаптардың жоғарылауына, ассимиляция үшін жинақталған ақпаратқа, моториканың төмендеуіне байланысты студенттердің оқу іс-әрекетіне жүктеме көп түседі. Бұл дененің жиі ауруларымен бірге жүреді. ЖОО-да дене шынықтыру бойынша оқу сабақтары білім алушылардың мотор белсенділігінің жетіспейтін деңгейін толықтыруға, ақыл-ой қызметін толық қалпына келтіруге, белгіленіп отырған аурулардың алдын алу бойынша профилактикалық шаралар ретінде болуға мүмкіндік бермейді.

Е.Г. Тюкалова [25] студенттер арасында дене шынықтыруды дамытуға несие сағаттары бөлінбейтінін, сондықтан көптеген оқу орындарында бұл пән мүлдем жоқ екенін айтады. Мектептегі дене шынықтыру сабақтарына теріс көзқарас спортпен шұғылданғысы келмейді. Мәселе – жас факторлары. Сабаққа қатысуға

бірінші және екінші курс студенттері жауапты. Білім алушылардың көпшілігі дене шынықтыруды өзінің ғылыми-практикалық мәні, терминдері, ережелері, үрдістері, құралдары, қызметінің нормалары мен әдістері бар оқу пәні ретінде қабылдамайды. Осыған байланысты олар оны шығармашылық қолдануды жүзеге асыру дағдыларын игермейді.

Е.А. Изотов [26] жоғары оқу орындарындағы спорттың келесі мәселелерін айтады. Нормативтік-құқықтық заңнамалық базаның дамымауы. Жетілдірудің нормативтік-құқықтық және қаржылық құрылымының болмауы. Ресейдің Білім және ғылым министрлігінде спортты жеткізетін мамандандырылған құрылымның болмауы; университет әкімшілігінің студенттік спортты жетілдіруге қызығушылығының төмендігі. Жоғары оқу орындарында спорт сабақтарын жабдықтармен қамтамасыз етудің жеткіліксіз дәрежесі. Студенттік спортты жетілдіруге Бүкілресейлік спорт федерацияларының көпшілігінің қызығушылығы жеткіліксіз. Студенттер арасындағы Бүкілресейлік жарыстардың нәтижелері бойынша спорттық атақтар берудің нақты ережелерінің болмауы. Студенттік құрама командалардың құқықтық мәртебесінің болмауы.

К.К. Закирьянов, И.Ф. Андрущишин, А.Н. Макогонов атап өткендей [27] спорт жүйесінің ең проблемалық блоктары мыналар болып табылады. Қазіргі заманғы спорт ғимараттары мен тренажерлардың болмауы, әсіресе ойын және жеке спорт түрлерінде. Оқу-жаттығу процесі мен бәсекеге қабілетті қызметті ғылыми-әдістемелік сүйемелдеудің өте төмен дәрежесі және қалпына келтіру және оңалту құрылымын іске асырудың оңтайлылығының жеткіліксіздігі.

Қорытындылар:

1. Студенттік спорттың ерекшеліктері арасында мыналарды бөлуге болады. Білім алушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыру. Басты критерий білім алушыларды дене шынықтыру және спортпен айналысуға тарту болып табылады. Жоғары оқу орындарында спортты жүзеге асыруға бейімделу жүріп жатыр. Студенттің өмірінде спорт ажырамас бөлігі болуы керек. Оның негізі физикалық және рухани даму, салауатты өмір салты, бәсекелестік рухы сияқты компоненттер.

2. Университетте спорттық дайындықты ұйымдастыру және жоспарлау ерекшелігінде келесі ерекшеліктерді бөліп көрсетуге болады. Спорттық жарыстарды жоспарлау, спартакиадаға дайындық. Бір, екі, үш кезеңдік бағыттар бойынша жылдық оқу жоспарын құру мүмкіндігі. ЖОО-да спорт түрлерін өткізуге кедергі келтіретін факторлардың болуы. Макроциклді екі негізгі блокқа бөлу: дайындық және бәсекелестік.

3. Жоғары оқу орны жағдайында студенттік спортты дамытуды басқаруда келесі элементтер бар. Үйлестіру, педагогикалық, инновациялық және бақылау-есепке алу әсерінің блоктары. Спорт клубына класстерлер шеңберінде жолсілтеме рөлін бөлу: мемлекеттік тапсырыс-идеология – құқық-қаржы-ҒЗТКЖ-даярлау-кадрлар. Студенттік спортты педагогикалық басқаруды ғылыми таным, бәсекелестік қызмет арқылы жүзеге асыру; жеке тұлғалар арасындағы қарым-қатынас. Спорт клубы мен дене шынықтыру кафедрасының үйлестірілген қызметі. Спорт клубының жауапты топтар арқылы академиялық топтармен өзара әрекеттесуі.

4. Студенттік спорттың ерекшеліктері спортшыларды жоғары жетістіктерге дайындау факторы ретінде мыналарды қамтиды. Бірқатар ережелерді іске асыру (қаржылық және салықтық көтермелеу; басқару құрылымын дайындау және т.б.). Жаттығу-жарыс механизмінің ережелері мен жағдайлары арасындағы тиімді үйлестіру. Дене шынықтыру мен спортты жетілдіру жобаларын іске асыру кезінде студенттер контингентін аз тарту. Студенттік спорт жоғары жетістіктер спортын дамытудың басты арнасы болып табылады. Студенттік спорт екі функцияны орындайды (бұқаралық спортты және ұлттық құрама командалардың резервін жетілдіру ретінде).

5. Студенттік спорт проблемаларының ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады. Спорттық құрал жабдықтардың болмауы; оқушылар мен дене шынықтыру педагогтары арасында қызығушылықтың аздығы, жалақының төмендігі. Әлсіз кадрлық мамандардың қамтамасыз етілуі. «Дене тәрбиесі» пәніне кредиттің бөлінбеуі; білім алушылардың пәнді қабылдамауы. Нормативтік-құқықтық базаның дамымауы; студенттік құрама командалардың құқықтық мәртебесінің болмауы. Оқу-жаттығу процесін ғылыми-әдістемелік сүйемелдеудің төмен дәрежесі.

Әдебиеттер

- 1 Геннадиева Е.С. Анализ проблем развития студенческого спорта в РФ // Научное сообщество: междисциплинарные исследования: сб. ст. по мат. XXXIV междунар. студ. науч.-практ. конф. № 23 (34). URL.: [https://sibac.info/archive/meghdis/23\(34\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/23(34).pdf) (дата обращения: 09.05.2020)
- 2 Лапочкин С.В. Особенности развития студенческого молодежного спорта в современных условиях // Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта. – 2012. <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-razvitiya-studencheskogo-molodezhnogo-sporta-v-sovremennyh-usloviyah> (дата обращения: 09.05.2021)
- 3 Рахматов А.И. Физкультурно-спортивные мероприятия в вузе // Образование и воспитание. – 2020. – № 3 (29). – С. 66-67. – URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/168/5252/>
- 4 Верховых В.А. Место и роль студенческого спорта в системе высшего образования <https://scilead.ru/article/450-mesto-i-rol-studencheskogo-sporta-v-sisteme-vi> (дата обращения: 29.05.2021)
- 5 Сабитов Р.А. Основы научных исследований: Учебное пособие. – Челябинск, 2002. <http://www.dissers.ru/metodicheskie-ukazaniya/a4.php>
- 6 Вершловский С.Г., Матюшкина М.Д. Контент-анализ в педагогическом исследовании// Учебное пособие: Школа молодого исследователя. – СПб., 2006 // <http://docplayer.ru/37495020-Kontent-analiz-v-pedagogicheskom-issledovanii-uchebnoe-posobie-shkola-molodogo-issledovatelya.html>
- 7 Стучинская С.А. Спорт в жизни студента // <https://scienceforum.ru/2020/article/2018019327> (дата обращения: 09.10.2021)
- 8 Грицак Н.И. Студенческий спорт и его связь с общей культурой общества // <https://moluch.ru/conf/ped/archive/143/6158/> (дата обращения: 09.10.2021)
- 9 Симоненков В.С. Спортивная работа в вузе // http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/6601/1/elibrary_28977679_28069436.pdf
- 10 Сафоев Х.А. Некоторые вопросы планирования спортивной подготовки // <https://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-voprosy-planirovaniya-sportivnoy-podgotovki> (дата обращения: 09.10.2021)
- 11 Южакова Н.В., Удалова Е.П. Использование фитнес-программ в практике физического воспитания студенток // Молодой ученый. – 2016. – № 3 (107). – С. 1037-1040. – URL: <https://moluch.ru/archive/107/25514/> (дата обращения: 16.12.2021).
- 12 Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование: учебно-методическое пособие / сост. Т.С. Гришина. – Воронеж: ФГБОУ ВО «ВГИФК», 2019. – 239 с. https://www.vgifik.ru/sites/default/files/docs/grishina_t.s._posobie_pedagogicheskoe_fizkulturno-sportivnoe_sovershenstvovanie_grishina_t.s.pdf (дата обращения: 09.10.2021)
- 13 Агаев Р.А. Управление развитием студенческого спорта в условиях образовательной организации высшего образования: автореф. дис ... к.п.н. – 13.00.04. – СПб., 2020. – 23 с.
- 14 Григорьев В.И., Таймазов А.В., Шубин Ю.К. Управление системой студенческого спорта в новых условиях // Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. – 2013. <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-sistemoy-studencheskogo-sporta-v-novyh-usloviyah> (дата обращения: 09.10.2021)
- 15 Рапопорт Л.А. Педагогические аспекты управления развитием студенческого спорта// Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 1. <http://lib.sportedu.ru/Press/ТРФК/2002N1/p52-53.htm> (дата обращения: 09.10.2021)
- 16 Демеш В.П., Чугунова В.А. Студенческие спортивные клубы. управление. организация работы. взаимосвязь деятельности спортивного клуба и кафедры физической культуры в вузе // Санкт-Петербургский государственный архитектурно-строительный университет. - 11 декабря 2019г. <https://izron.ru/articles/razvitie-obrazovaniya-pedagogiki-i-psikhologii-v-sovremennom-mire-sbornik-nauchnykh-trudov-po-itogam/sektsiya-4-teoriya-i-metodika-fizicheskogo-vozpitanija-sportivnoy-trenirovki-ozdorovitelnoy-i-adaptivnoj-studencheskie-sportivnye-kluby-upravlenie-organizatsiya-raboty-vzaimosvyaz-deyatelnosti-sportivnogo-/> (дата обращения: 09.10.2021)
- 17 Голубева О.А. Студенческий спорт в России: структура управления, результаты деятельности (на примере Магнитогорского государственного технического университета) // Мир науки. Педагогика и психология. – 2018. <https://cyberleninka.ru/article/n/studencheskiy-sport-v-rossii-struktura-upravleniya-rezultaty-deyatelnosti-na-primere-magnitogorskogo-gosudarstvennogo-tehnicheskogo> (дата обращения: 09.10.2021)
- 18 Орлова В.В., Халалеева О.Е. Студенческий спорт как фактор подготовки спортсменов высших достижений // Russian Journal of Education and Psychology. – 2015. // <https://cyberleninka.ru/article/n/studencheskiy-sport-kak-faktor-podgotovki-sportsmenov-vysshih-dostizheniy> (дата обращения: 09.10.2021)
- 19 Пономарев И.Е., Ляшко Г.И. Спорт в среде студенческой молодежи как компонент физической культуры и фактор подготовки спортсменов // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. – 2019 // <https://cyberleninka.ru/article/n/sport-v-srede-studencheskoj-molodezhi-kak-komponent-fizicheskoy-kultury-i-faktor-podgotovki-sportsmenov> (дата обращения: 09.10.2021)
- 20 Иванова Л.А., Казакова О.А. Студенческий спорт как спорт высоких спортивных достижений // Концепт. – 2014. – №10 (октябрь). – ART14273. – URL: <http://e-koncept.ru/2014/14273.htm>. (дата обращения: 09.10.2021)
- 21 Брюховских Т.В., Шубин Д.А., Матонина О.Г. Студенческий спорт резерв спорта высших достижений // Известия Тульского государственного университета. Физическая культура. Спорт. – 2014. <https://cyberleninka.ru/article/n/studencheskiy-sport-rezerv-sporta-vysshih-dostizheniy> (дата обращения: 09.10.2021)
- 22 Ершов А. Студенческий резерв // Самозащита без оружия. - 01 Ноябрь 2015. <http://sportfiction.ru/articles/studencheskiy-rezerv/> (дата обращения: 09.10.2021)
- 23 Бахарева Е.Д., Головина И.Ю. Проблемы развития студенческого спорта и пути их решения // Наука-2020. – 2021 <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-razvitiya-studencheskogo-sporta-i-puti-ih-resheniya> (дата обращения: 09.10.2021)
- 24 Ложкина О.П., Ложкина Н.П., Тютюнников В.И. Проблемы студенческого спорта // Молодой ученый. – 2018. – № 22 (208). – С. 472-474. – URL: <https://moluch.ru/archive/208/50926/> (дата обращения: 09.10.2021)
- 25 Тюкалова Е.Г. Актуальные проблемы развития студенческого спорта <https://infourok.ru/aktualnie-problemi-razvitiya-studencheskogo-sporta-3844115.html> (дата обращения: 09.10.2021)
- 26 Изотов Е.А. Современные проблемы спорта в вузах // Национальный минерально-сырьевой университет «Горный».

– 11 января 2017 г. – Санкт-Петербург <https://izron.ru/articles/aktualnye-voprosy-psikhologii-i-pedagogiki-v-sovremennykh-usloviyakh-sbornik-nauchnykh-trudov-po-ito/seksiya-7-pedagogika-vysshey-professionalnoy-shkoly-sovremennye-problemy-sporta-v-vuzakh/> (дата обращения: 10.10.2021)

- 27 Закирьянов К.К., Андрущишин И.Ф., Макогонов А.Н. Состояние и перспективы развития спорта в Республике Казахстан // Теория и практика физической культуры. – 2013 <https://cyberleninka.ru/article/n/sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya-sporta-v-respublike-kazahstan> (дата обращения: 01.10.2021)

References

- Gennadiyeva E.S. Analiz problem razvitiya studencheskogo sporta v RF // Nauchnoe soobshchestvo: mezhdisciplinarnye issledovaniya: sb. st. po mat. XXXIV mezhdunar. stud. nauch. -prakt. konf. № 23 (34). URL.: [https://sibac.info/archive/meghdis/23\(34\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/23(34).pdf) (data obrashcheniya: 09.05.2020)
- Lapochkin S.V. Osobennosti razvitiya studencheskogo molodezhnogo sporta v sovremennykh usloviyakh // Pedagogiko-psihologicheskie i mediko-biologicheskie problemy fizicheskoy kul'tury i sporta. – 2012. <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-razvitiya-studencheskogo-molodezhnogo-sporta-v-sovremennykh-usloviyakh> (data obrashcheniya: 09.05.2021)
- Rahmatov A.I. Fizkul'turno-sportivnye meropriyatiya v vuze // Obrazovanie i vospitanie. — 2020. — № 3 (29). — S. 66-67. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/168/5252/>
- Verhovyh V.A. Mesto i rol' studencheskogo sporta v sisteme vysshego obrazovaniya <https://scilead.ru/article/450-mesto-i-rol-studencheskogo-sporta-v-sisteme-vi> (data obrashcheniya: 29.05.2021)
- Sabitov R.A. Osnovy nauchnykh issledovaniy // Uchebnoe posobie, 2002. – Chelyabinsk <http://www.dissers.ru/metodicheskie-ukazaniya/a4.php>
- Vershlovskij S.G., Matyushkina M.D. Kontent-analiz v pedagogicheskom issledovanii// Uchebnoe posobie: SHkola molodogo issledovatelya. - Sankt-Peterburg, 2006. <http://docplayer.ru/37495020-Kontent-analiz-v-pedagogicheskom-issledovanii-uchebnoe-posobie-shkola-molodogo-issledovatelya.html>
- Stuchinskaya S.A. Sport v zhizni studenta <https://scienceforum.ru/2020/article/2018019327> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Gricak N.I. Studencheskij sport i ego svyaz' s obshchej kul'turoj obshchestva <https://moluch.ru/conf/ped/archive/143/6158/> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Simonenkov V.S. Sportivnaya rabota v vuze http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/6601/1/elibrary_28977679_28069436.pdf
- Safoev H.A. Nekotorye voprosy planirovaniya sportivnoj podgotovki <https://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-voprosy-planirovaniya-sportivnoy-podgotovki> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- YUzhakova N.V., Udalova E. P. Ispol'zovanie fitnes-programm v praktike fizicheskogo vospitaniya studentok // Molodoy uchenyj. — 2016. — № 3 (107). — S. 1037-1040. — URL: <https://moluch.ru/archive/107/25514/> (data obrashcheniya: 16.12.2021).
- Pedagogicheskoe fizkul'turno-sportivnoe sovershenstvovanie: uchebno-metodicheskoe posobie / sost. T.S. Grishina. - Voronezh: FGBOU VO «VGIFK», 2019. – 239s. https://www.vgifik.ru/sites/default/files/docs/grishina_t.s_posobie_pedagogicheskoe_fizkulturno-sportivnoe_sovershenstvovanie_grishina_t.s.pdf (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Agaev R.A. Upravlenie razvitiem studencheskogo sporta v usloviyakh obrazovatel'noj organizacii vysshego obrazovaniya: avtoref. dis. ... k.p.n. – 13.00.04. – Sankt-Peterburg, 2020. – 23 s.
- Grigor'ev V.I., Tajmazov A.V., SHubin YU.K. Upravlenie sistemoy studencheskogo sporta v novykh usloviyakh // Uchenye zapiski universiteta im. P.F. Lesgafta. – 2013. <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-sistemoy-studencheskogo-sporta-v-novykh-usloviyakh> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Rapoort L.A. Pedagogicheskie aspekty upravleniya razvitiem studencheskogo sporta// Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury. – 2002. - № 1. <http://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/2002N1/p52-53.htm> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Demesh V.P., CHugunova V.A. Studencheskie sportivnye kluby, upravlenie, organizaciya raboty, vzaimosvyaz' deyatel'nosti sportivnogo kluba i kafedry fizicheskoy kul'tury v vuze // Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj arhitekturno-stroitel'nyj universitet. - 11 dekabrya 2019g. <https://izron.ru/articles/razvitie-obrazovaniya-pedagogiki-i-psikhologii-v-sovremennom-mire-sbornik-nauchnykh-trudov-po-itogam/seksiya-4-teoriya-i-metodika-fizicheskogo-vospitaniya-sportivnoy-trenirovki-ozdorovitelnoy-i-adaptiv/studencheskie-sportivnye-kluby-upravlenie-organizatsiya-raboty-vzaimosvyaz-deyatelnosti-sportivnogo/> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Golubeva O.A. Studencheskij sport v Rossii: struktura upravleniya, rezul'taty deyatel'nosti (na primere Magnitogorskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta)// Mir nauki. Pedagogika i psihologiya. – 2018. <https://cyberleninka.ru/article/n/studencheskiy-sport-v-rossii-struktura-upravleniya-rezultaty-deyatelnosti-na-primere-magnitogorskogo-gosudarstvennogo-tehnicheskogo> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Orlova V.V., Halaleeva O.E. Studencheskij sport kak faktor podgotovki sportsmenov vysshih dostizhenij // Russian Journal of Education and Psychology. – 2015. <https://cyberleninka.ru/article/n/studencheskiy-sport-kak-faktor-podgotovki-sportsmenov-vysshih-dostizheniy> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Ponomarev I.E., Lyashko G.I. Sport v srede studencheskoj molodezhi kak komponent fizicheskoy kul'tury i faktor podgotovki sportsmenov// Gumanitarnye, social'no-ekonomicheskie i obshchestvennye nauki. – 2019. <https://cyberleninka.ru/article/n/sport-v-srede-studencheskoj-molodezhi-kak-komponent-fizicheskoy-kul'tury-i-faktor-podgotovki-sportsmenov> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Ivanova L.A., Kazakova O.A. Studencheskij sport kak sport vysokih sportivnykh dostizhenij // Koncept. –2014. – No10 (oktyabr'). – ART14273. – URL: <http://e-koncept.ru/2014/14273.htm>. (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Bryuhovskih T.V., SHubin D.A., Matonina O.G. Studencheskij sport rezerv sporta vysshih dostizhenij // Izvestiya Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta. Fizicheskaya kul'tura. Sport. – 2014 <https://cyberleninka.ru/article/n/studencheskiy-sport-rezerv-sporta-vysshih-dostizheniy> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- Ershov A. Studencheskij rezerv // Samozashchita bez oruzhiya. - 01 Noyabrya 2015 <http://sportfiction.ru/articles/studencheskiy-rezerv/> (data obrashcheniya: 09.10.2021)

- 23 Bahareva E.D., Golovina I. YU. Problemy razvitiya studencheskogo sporta i puti ih resheniya // Nauka-2020. – 2021 <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-razvitiya-studencheskogo-sporta-i-puti-ih-resheniya> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- 24 Lozhkina O.P., Lozhkina N.P., Tyutyunnikov V.I. Problemy studencheskogo sporta // Molodoj uchenyj. — 2018. — № 22 (208). — S. 472-474. — URL: <https://moluch.ru/archive/208/50926/> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- 25 Tyukalova E.G. Aktual'nye problemy razvitiya studencheskogo sporta <https://infourok.ru/aktualnie-problemi-razvitiya-studencheskogo-sporta-3844115.html> (data obrashcheniya: 09.10.2021)
- 26 Izotov E.A. Sovremennye problemy sporta v vuzah // Nacional'nyj mineral'no-syr'evoj universitet «Gornyj». - 11 yanvarya 2017g. - Sankt-Peterburg <https://izron.ru/articles/aktualnye-voprosy-psikhologii-i-pedagogiki-v-sovremennykh-usloviyakh-sbornik-nauchnykh-trudov-po-ito/sektsiya-7-pedagogika-vyshey-professionalnoy-shkoly/sovremennye-problemy-sporta-v-vuzakh/> (data obrashcheniya: 10.10.2021)
- 27 Zakir'yanov K.K., Andrushchishin I.F., Makogonov A.N. Sostoyanie i perspektivy razvitiya sporta v respublike Kazahstan // Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury. – 2013 <https://cyberleninka.ru/article/n/sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya-sporta-v-respublike-kazahstan> (data obrashcheniya: 01.10.2021)

<p>Автор для корреспонденции (первый автор)</p> <p>Турдалиев Рауан Муратович – докторант, магистр педагогических наук, Казахская академия спорта и туризма, г. Алматы, Казахстан</p> <p>e-mail: rauan_turdaly@mail.ru</p>	<p>Хат-хабарларга арналған автор (бірінші автор)</p> <p>Турдалиев Рауан Муратович – докторант, педагогика ғылымдарының магистрі, Қазақ спорт және туризм академиясы, Алматы қ., Қазақстан</p> <p>e-mail: rauan_turdaly@mail.ru</p>	<p>The Author for Correspondence (The First Author)</p> <p>Turdaliyev Rauan Muratovich – doctoral student, Master of Pedagogical Sciences, Kazakh Academy of Sport and Tourism, Almaty, Kazakhstan</p> <p>e-mail: rauan_turdaly@mail.ru</p>
---	--	---